

Sociālās atstumtības dimensijas dažādās sociālās atstumtības grupās Latvijā

Taņa Lāce

Rīgas Stradiņa universitāte, Komunikācijas fakultāte, Latvija

Ievads. Sociālā atstumtība ir jauns jēdziens sociālajās zinātnēs, kas radies Eiropā 20. gadsimta otrajā pusē. Tas ir izteikti eiropaisks koncepts gan attiecībā uz izvirzītajām tēmām, gan zinātniekiem, kuri nodarbojas ar sociālās atstumtības pētniecību. Par sociālās atstumtības jēdzienu, teorētisko izpratni un skaidrojumu zinātnieku vidū valda ļoti liela viedokļu dažādība. Lai gan vairums pētnieku ir vienprātis, ka sociālā atstumtība ir daudzdimensionāla un dažādos sociālajos kontekstos tai ir dažādi veidi, nav vienprātības par to, kādas ir sociālās atstumtības svarīgākās dimensijas.

Darba mērķis un metodes. Darba mērķis ir analizēt sociālās atstumtības dimensijas, to piepildījumu, kopīgās un atšķirīgās iezīmes dažādās sociālās atstumtības grupās Latvijā. ES līmenī galvenokārt tiek izmantoti kvantitatīvie indikatori sociālās atstumtības raksturošanai, tomēr šādu pieeju ir savi trūkumi. Pētījumā tiek izmantota jaukta tipa metodoloģija – statistisko datu un dziļo interviju analīze, kas ļauj iegūt kompleksu sociālās atstumtības dimensiju raksturojumus un atklāt to savstarpējo saistību.

Rezultāti. Atstumtība no darba tirgus ir būtiska sociālās atstumtības dimensija Latvijā, kas, pirmkārt, raksturo grūtības iekļauties darba tirgū – atrast darbu, tikt pieņemtam darbā, risku tikt atlaistam no darba. Tas galvenokārt saistīts ar bezdarba problēmu, kā īpaši smagas sekas minams ilgstošais bezdarbs. Otrs šīs dimensijas aspekts saistāms ar sociālās atstumtības riska grupām pieejamā darba raksturojumiem. Sociālās atstumtības dimensija, kas visciešākajā veidā saistāma ar atstumtību no darba tirgus, ir ekonomiskā atstumtība jeb nabadzība. Intervijās ar sociālās atstumtības grupu pārstāvjiem parādās divi aspekti – nabadzība var būt sekas darba zaudēšanai, bet tajā pašā laikā nabadzība var būt arī šķērslis darba atrašanai. Tomēr ne katra nodarbinātība pasargā no nabadzības. Nabadzība jeb ekonomiskā atstumtība ir cieši saistīta ar zemas kvalitātes slikti atalgotu un nedrošu nodarbinātību.

Svarīgu pakalpojumu pieejamības problēmas norāda uz citu sociālās atstumtības dimensiju. Visbiežāk sociālās atstumtības riska grupās institucionālā pieejamība saistīta ar izglītības, veselības un mājokļa pieejamības problēmām. Daudzveidīgi un noturīgi sociālo kontaktu tīkli var būt viens no līdzekļiem, kas palīdz izvairīties no sociālās atstumtības, tomēr intervijas ar sociālās atstumtības grupu pārstāvjiem liecina, ka sociālie kontakti galvenokārt tiek uzturēti ar sev līdzīgiem, kas norāda uz horizontālo neformālo sociālo sakaru tīklu dominanci. Tas norāda uz tādu sociālās atstumtības dimensiju kā sociālā izolētība.

Secinājumi. Dažādu sociālās atstumtības grupu pārstāvjiem raksturīgas tādas sociālās atstumtības dimensijas kā atstumtība no darba tirgus, nabadzība, institucionālā pieejamība un sociālā izolētība. Latvijā galvenās sociālās atstumtības dimensijas ir savstarpēji ļoti cieši saistītas un ietekmē arī citas sociālās atstumtības dimensijas.